

V. Türkan Doğruöz, *Milli Mücadele Yıllarında Kırklareli, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2021, 413 s.*

Nesrin AKKOR*

*Öğr. Gör. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Kırklareli, Türkiye

ORCID: N.A. 0000-0002-5630-5685

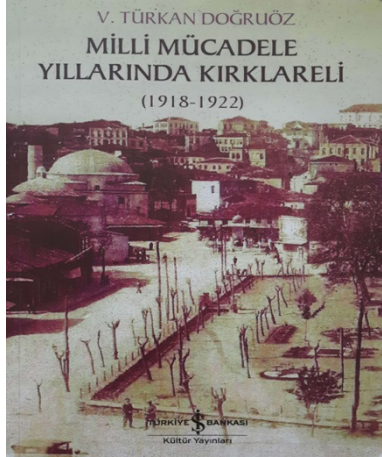
Sorumlu yazar/Corresponding author:

Nesrin Akkor,
Kırklareli Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve
İnkılap Tarihi Bölümü, Kırklareli, Türkiye
E-posta/E-mail: akkorn@klu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 22.05.2021

Kabul/Accepted: 05.06.2021

Atıf/Citation: Akkor, Nesrin. "V. Türkan Doğruöz, *Milli Mücadele Yıllarında Kırklareli, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2021, 413 s.*" *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies* 39 (2021): 311-315.
<https://doi.org/10.26650/YTA2021-941094>

Marmara Bölgesi'nin Trakya bölümünde Bulgaristan'a sınırı olan Kırklareli'nin tarihi boyunca İstanbul ile Edirne arasında sıkışmış ve onların gölgesinde kalmış olmasından yola çıkan yazarımız, Milli Mücadele yıllarında Kırklareli'nin önemini vurgulayarak Kırklareli tarihine büyük katkıda bulunmuştur. Çalışmada Sultan I. Murad zamanında Bizanslılardan alınarak Osmanlı topraklarına katılan Kırklareli'nin 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rus, I. Balkan Harbi'nde de (1912) Bulgar işgali altında kaldığı belirtilerek Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Yunan ordusu tarafından işgal edilmesiyle başlayan süreç incelenmiş, Kırklareli'nin stratejik ve siyasi önemi üzerinde durulmuştur.

Milli Mücadele yılları Trakya'sına ait kapsamlı ilk çalışma, Tevfik Bıyıklıoğlu'nun 1954 yılında Trakya'yı gezerek Milli Mücadele'ye katılanlardan topladığı mektup, fotoğraf ile belgelerden hazırladığı ve 1955 yılında basılan iki ciltlik *Trakya'da Milli Mücadele* kitabı olduğunu belirten Doğruöz, Trakya'nın tamamının ele alındığı bu çalışmada doğal olarak Edirne'nin sancağı durumundaki Kırklareli'den çok fazla söz edilmediğini belirtmektedir. Yazar buradan yola çıkarak Tevfik Bıyıklıoğlu aracılığı ile Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsüne ulaştırılan Trakya-Paşaeli Cemiyeti Kırklareli üyesi ve aynı zamanda da yazarımızın dedesi olan Kırklarelili S. Şevket Dingiloğlu'na ait belge ve mektupları, arşiv çalışması ile destekleyerek kitabında yer vermiştir.

Doğruöz, bu çalışmayı yapmaktaki amacının 25 Temmuz 1920-10 Kasım 1922 tarihleri arasında iki yıldan fazla Yunan işgali altında kalarak zor günler geçiren Kırklareli ve yöresinin Milli Mücadele yıllarındaki yerini ve önemini ortaya koymak olduğunu sık sık vurgulamıştır.

Üç ana bölümden oluşan kitabın *Kırklareli'nin Kısa Tarihi ve Günlük Yaşantısı* başlıklı birinci bölümü, Kırklareli'nin kısa tarihi ve günlük yaşamına ayrılarak Kırklareli'nin Milli Mücadele öncesi ortamı anlatılmış, ardından ana konuya geçiş sağlanmıştır. Bölümde Balkanların bir mozaigi olarak tanımlanan Kırklareli'nde yaşayan Bulgar, Rum ve Müslüman halkın Balkan Savaşları'na kadar bir arada sorunsuz yaşadıkları ifade edildikten sonra önce Bulgar daha sonra da Yunan işgallerinin başlamasıyla bu düzenin bozulduğu verilen örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Edirne Vilayet Salnameleri ve basından yararlanarak hazırlanan tablolar, halklar arasında nüfus mukayeseleri yapabilme imkânını da sağlamaktadır. Etnik grupların günlük yaşantıları, iş grupları, okulları, gelenek ve görenekleri fotoğraflarla desteklenerek okuyucuya sunulmasına ek olarak Osmanlı topraklarına katıldığında ismi *Saranta Ecclesia*

olan ve sadece Rumcadan Türkçeye çevrilerek 1924 yılına kadar Kırkkilise olarak kullanılan şehrin ismi ile ilgili soru işaretleri de kitapta cevabını bulmuştur.

Doğruöz'ün kitabı için bir sunuş kaleme alan Prof. Dr. Sabahattin Özel, 25 Temmuz 1920-10 Kasım 1922 tarihleri arasında Yunan işgali altında kalan Kırklareli'nin siyasi ve stratejik önemine vurgu yaparak Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin hem Bulgaristan hem de Trakya'daki faaliyetlerini ortaya koyduğunu belirtmiştir.

Trakya'nın Yunanlılar tarafından işgalini önlemek amacıyla Edirne'de faaliyete geçen Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin işgallerin başlaması üzerine çalışmalarına Bulgaristan'da devam etme kararı Kırklareli'nin, siyasi ve stratejik önemini ortaya çıkardığı ikinci bölüm, *Mili Mücadele Döneminde Kırklareli* başlığıyla verilmiştir. Bölümde öncelikle Kırklareli'nin stratejik ve siyasi önemi üzerinde durularak işgallerin başlaması üzerine Kırklareli ve yöresindeki direniş faaliyetleri ile İzmir'in işgaline bölge halkının tepkileri Sadaret Makamına gönderilen telgraf metinleriyle belgelenmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde yaşayan çeşitli topluluklar arasında dostluk ve sevgiyi yeniden güçlendirerek, huzursuzluğu ve asayişsizliği ortadan kaldırmak için Anadolu ve Rumeli'de görevlendirilen nasihat heyetlerinin Kırklareli gezisi de bölümün önemli konularından biri olmuştur.

Kitabın en uzun bölümü, *Kırklareli'nin Yunanlılar tarafından İşgali ve Kurtuluşu*'nun anlatıldığı üçüncü bölümdür. Bunun nedeni, içerik bakımından konuların ayrılmaz bir bütün oluşturması ve belgelere tam metin şeklinde yer verilmesidir. 20 Temmuz 1920 günü Tekirdağ'dan başlayarak beş gün gibi kısa bir süre içinde Trakya'nın tamamının Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden 10 Kasım 1922 tarihinde Kırklareli'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine teslimine kadar geçen iki yıllık süre, bütün detaylarıyla anlatılmıştır. Özellikle Trakya'nın kısa bir sürede Yunanlılar tarafından işgal edilme nedenlerinin maddeler halinde verilmesi ve yapılan basın taraması sonucunda Cafer Tayyar Bey'in esir düşmesiyle ilgili detaylı bilgilere ulaşılmış olması dikkat çekicidir.

Kırklareli'nin Bulgaristan sınırında olmasının Milli Mücadele yıllarındaki önemi, Türkiye-Bulgaristan ilişkileri içinde bütünlük sağlanarak açıklanmıştır. Bu doğrultuda Birinci Dünya Savaşı'nda kader birliği yapmış Türkiye ile Bulgaristan'ın savaştan yenik çıkmaları, Yunanistan'ın Türkiye kadar Bulgaristan'a da düşmanı olması, özellikle de Bulgaristan'ın Dedeağaç Limanı'ndan Ege Denizi'ne çıkıştan yoksun bırakılması Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında oluşturduğu yakınlık üzerinde dikkatlice durulmuştur. Zamanla Türk Milli Mücadelesine karşı sempati duymaya başlayan Bulgar

devlet adamlarının Türk devlet adamlarıyla birlikte çalışmaya başlamaları, bunlardan Bulgaristan Çiftçi Halk Birliği (BÇHB/BZNS) koalisyon hükümetinin başına geçen Aleksandr Stamboliyski'nin 1920 yılı Mart ayından itibaren Mustafa Kemal Paşa ile Türk güçlerine Batılı devletlerden çok daha erken güvendiği ve yeni Türkiye'yi kurmaya çalışan Mustafa Kemal Paşa'ya bütün tehlikelere rağmen resmi yollardan değilse de gayri resmi yollardan yardımcı olmaya devam ettiği belgelerle açıklanmıştır. Trakya-Paşaeli Cemiyeti üyelerinin Bulgaristan'a geçişi öncesinde Türkiye-Bulgaristan ilişkisi ile ilgili detayların verilmesi yerinde olmuştur.

Bulgaristan'a sığınan Trakyalı yurtseverlerin mücadele merkezlerini orada kurdukları ve TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa'yla bağlantıya geçerek aldıkları direktifler doğrultusunda hareket ettikleri, Cemiyet üyelerinin mektuplarından verilen örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca Bulgaristan'a geçen Kırklarelili üyeler hakkında da bilgiler verilmiştir. Bulgaristan'da çalışmalarına başlayan cemiyet üyelerinin tek haberleşme aracının birbirlerine yazdıkları mektuplar olduğunu ifade eden Doğruöz, arşivlerden ve o dönemi yaşamış kişilerle bağlantılı şahıslardan temin edilen mektuplara yer vererek çalışmaya ayrı bir değer kazandırmış, konuyu basın taraması ve fotoğraflarla da zenginleştirmiştir. Cemiyet üyelerinin Bulgaristan'daki faaliyetleri ile şehrin işgalden kurtuluşuna kadar yaşananların mercek altına alınması, Kırklareli tarihine önemli bir katkıda bulunacaktır.

Doğruöz, Bulgaristan'a geçen cemiyet üyelerinin, Kırklareli'nin İstanbul ve Anadolu'yla bütün bağlantısının kesildiğini ve Kırklareli'nin kaderinin Trakya'da değil Anadolu'da çizileceğini, Anadolu'daki düşman kesin yenilgiye uğratılmadan Kırklareli'nin kurtarılamayacağını çok önceden anladıklarını ifade etmektedir. Doğu Trakya'nın elindeki bütün imkânlarla kendini savunmasının gerekliliğine inanan cemiyet üyelerinin Bulgaristan'da kurdukları akıncı müfrezelerini Kırklareli ve yöresine yerleştirdiklerini belirten Doğruöz, Trakya'daki Yunan kuvvetlerinin Anadolu'ya geçmesini engellemede Kırklareli'nin rolünü ve önemini gözler önüne sermektedir.

Anadolu'daki Milli Mücadeleye destek verilerek başarıya ulaşılması ve Mudanya Mütarekesi gereği Doğu Trakya'nın teslimiyle başlayan devir ve teslim çalışmaları hazırlanan tablolar ile verilmiştir. Doğu Trakya'nın Fransız, İngiliz ve İtalyan heyetleri aracılığı ile yapılacak olan devir tesliminde Fransız bölgesinde yer alan Kırklareli, Lüleburgaz, Pınarhisar ve Babaeski'nin TBMM'ye teslim edildiği Kurtuluş Günleri'nde yaşananlar ve yapılan konuşmalar, törenlere katılmış muhabirler tarafından İstanbul gazetelerinde saat saat verilmiştir. Bu metinlerin bulunduğu kısımlar, kitabın en duygulu bölümleridir. Aynı zamanda da Kurtuluş Bayramlarının kutlanması ile ilgili bilgileri de

bizlere ulaştırmaktadır. Yazarımızın bu bölümü “*Kırklareli valisi olarak tayin edilen Teyfik Sırrı Bey’in şehre geldiğinde Yunanlıların ve Rumların köylünün çift hayvanlarını, yük arabalarını tamamen alıp götürdüğü, köylerin yakıldığı, zahirelerin tümünün taşındığı bir şehirle karşılaşmıştı*” sözleri ile durumu örneklemesi vahameti ortaya koymaktadır.

Son bölümün en can alıcı kısımlarından biri Yunanlıların, Trakya’da yaptığı gasp ve baskınların Erkân-ı Harbiye Birinci Şube Müdüriyeti raporlarına dayanarak sadece Kırklareli’yle ilgili hazırlamış olduğu tablolarıdır. Bu tablolarda Trakya’dan Yunanlılar tarafından götürölen nakit para, yakılan ve yıkılan binalar, nakliye araçları, hayvanlar, ziraat aletleri, zahire ve hububat, meyve-sebze ile halka yapılan mezalim ve nüfus kayıp bilgileri yer almaktadır. Ayrıca genel tablolar incelendiğinde, Edirne vilayeti sancakları içinde en fazla zarar gören yerin Kırklareli olduğu görölmektedir. Yunanlıların Kırklareli’nden götürdüğü nakit paralar, tüm sancaklardan toplanan nakit para tutarına yakındır. Edirne’ye bağılı merkezlerde yapılan tahribat ve çıkarılan yangınlarda zarar gören cami, ev, okul, han, dükkân ve mağazanın çoğı Kırklareli’ndedir. Yine Yunanistan’a götürölen nakil araçlarından (öküz arabası), kereste ve araba tekerleğı gibi orman ürünlerinin çoğı Kırklareli’nden götürölmüştür. Halka yapılan baskı ve nüfus kaybını gösteren tablolar için ciddiyetini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Trakya’da Yunanlılar tarafından yapılan baskınlarda sancaklara göre tevkif edilenlerin sayıları, isimleri, yapılan işkence, tevkif, gasp, öldürölme tarzı ile olayların yaşandığı köy isimleri tek tek hazırlanan tablolarda verilmiştir. Ayrıca İstanbul gazetelerinde Yunanlıların Doğı Trakya’dan çekilirken yaptıkları tahribatlar ile ilgili haberler de mukayese yapmak için verilmiştir.

Yukarıda sunulan bilgilerin ardından eserle ilgili olarak řu noktaların üzerinde durulabilir. Eser, akıcı bir üslupla anlaşılır bir dille yazılmıştır. Tarihi bilgiler kronolojik bir sıra takip ederken okuyucuyu sıkılmamaktadır. Bir eserin değerinin anlaşılmasında kullanılan kaynakların önemi çok büyüktür. Özellikle 1918-1922 yılları arası İstanbul basınında (Vakit, İkdam Tasvir-i Efkâr, Alemdar, Tanin, İleri) Kırklareli ve ilçeleri ile ilgili askeri, eğitim, nüfus gibi çeşitli konulardaki yazıların taranması esere ayrı bir özellik kazandırmıştır. Kitabın kaynakça kısmına bakıldığında çok sayıda kaynaktan faydalanılması, bize eserin yazımı esnasında ne kadar büyük bir emek harcandığını göstermektedir. Bu alanda çalışma yapmak isteyenler için önemli bir fayda sağlayacaktır. Eser, arşiv belgeleri ve özel mektuplarla çalışmaya dikkate değer bir özgünlük kazandırarak Kırklareli’nin toplumsal ve kültürel geçmişine ışık tutmaktadır. V. Türkan Doğruöz’ün kaleme aldığı bu değerli eser, Şubat 2021’de İş Bankası Kültür Yayınları tarafından basılmıştır.

